

Szabálysértések és bűncselekmények árvízvédelem idején (de lege ferenda javaslattal)

Bevezetés

Az éghajlati elemek változása a bolygó szinte egészén érzékelhető, az ezzel érintett lakosság nagy száma figyelmeztető, és sajnos e két körülmény egymást erősíti. Ebből az következik, hogy napjainkban a környezetvédelem erősítése elsődleges feladat az emberiség számára. Nem kétséges, hogy napjainkban egyszerre kell szembenézni az éghajlatváltozással, gazdasági-pénzügyi problémákkal, a demográfiai válsággal, az élelmiszer, ivóvíz és az energia szűkülő erőforrásai miatt felmerülő nehézségekkel.

A tudományban az 1970-es évekig a természeti katasztrófákat tekintették az emberiség számára veszélynek. A tudomány ez időtől fogva fokozottan figyelt a környezeti változásokra, elemezte és dokumentálta azt.¹

A *természeti katasztrófák*, akár geológiai (földrengés, vulkánkitörés stb.), akár légköri vagy hidrológiai okuk van (cunami, lavina, tájfun stb.), váratlanul és hirtelen bekövetkező események, pusztítások. Előrejelzésük esetleges. Következményeik kiszámíthatatlanok. Szeizmológiai mérések, állatok viselkedésének experimentális megfigyelése utalhatnak földrengés vagy vulkánkitörés veszélyére. A természeti katasztrófák közül általában az árvizek előre jelezhetők. A felszíni vizek gyűjtőterületének történései (például hirtelen hóolvadás, egyszerre lehulló nagy mennyiségű csapadék) előrevetítheti, hogy adott folyó alsóbb szakaszán élők árvízveszéllyel kerülnek szembe.

A természeti katasztrófák további sajátossága, hogy megszámlálhatatlan ember halálát okozhatják, életük, testi épségük, egészségük kerül veszélybe vagy sérül, illetve állatok, vagyontárgyak semmisülnek meg, illetve ennek közvetlen veszélye következik be.

A természeti katasztrófa a hirtelen bekövetkezte miatt jellemzően országon belüli népmozgást eredményez. A 2010 májusa és augusztusa közötti hatalmas kínai árvíz 3 millió embert kényszerített menekülésre, ez a népmozgás országon belül maradt köszönhetően az ország nagyságának [1].

Az *éghajlatváltozás* egy relatíve hosszabb terminusban figyelhető meg, általában szignifikánsabb hőmérséklet-változással (felmelegedéssel vagy lehűléssel) kezdődik, majd jellemzően ez a változás indít el újabb folyamatokat. Az elsivatagosodás, a talajerózió is hosszú éveken át tartó folyamat, amelyre már a kezdetektől oda kell(ene) figyelni.

Az éghajlatváltozás és a katasztrófák közötti azonosság az, hogy dominószerűen más természeti folyamatokat is „elindíthatnak”.

A katasztrófa is előidézhethet éghajlatváltozást, például egy óriás vulkánkitörés [2].

A hőmérséklet emelkedésének további következménye a sarki jég elolvadása, amely aztán a tengerszint megemelkedését hozza magával, ami veszélyeztetheti az tengerszinthez közeli magasságban fekvő országokat, szigeteket, az ott lakók életét, megélhetését. Az aszálynak is oka lehet a hőmérséklet-emelkedés, amely az érintett terület mezőgazdaságát, az ott élők élelmezését súlyosan érinti.

¹ A tudományos érdeklődést ösztönözte az a tény, hogy az egyesült államokbeli Apollo–10 űrhajó 1969-ben először készített színes képsorozatot a bolygónkról.

A szökőárt mint természeti katasztrófát potenciálisan földcsuszamlás is követheti, ami miatt veszélybe kerül a lakóhely, a termőföld és annak használhatósága.

Az éghajlatváltozással érintett területek sebezhetőségét döntő mértékben geológiai, geofizikai, biológiai, társadalmi-gazdasági feltételek befolyásolják, így az országok, szigetek tengerszinthez viszonyított fekvése, a mezőgazdasági (növénytermesztési, legeltetési stb.) területek érintettsége. De ugyanilyen sebezhetőségi tényező az élelmiszer-ellátás, vízkészletek, lakossági infrastruktúrák érintettsége.

Az éghajlatváltozással az emberek élelmiszer-ellátása kerül veszélybe, például a mezőgazdaságilag megművelhető földterületek visszaszorulása éhínséget okozhat az adott területen. Az emberek egészségét veszélyezteti a különböző ma még meleg égövi tájakon élő rovarok, egyéb állatok és az általuk terjesztett betegségek megjelenése, amire szintén fel kell készülni az orvostudományban. Továbbá az állandó vagy tartós hóhullámok a szív- és érrendszeri betegségekkel küzdő embereket sújtják.

Az árvizek, bár természeti katasztrófák, általában előre láthatók. Az éghajlatváltozás egyfelől a folyók kiszáradását okozhatja, másfelől szokatlanul erős viharokkal, nagymérvű hóolvadással együtt jár, ami árvizet vagy belvízképződést idézhet elő. Az árvizek zömében behatárolható időközönként a hegyvidéki gyűjtőterületen lehulló nagy csapadékot és gyors hóolvadást követően keletkeznek, vagy inkább támadnak.

Számtalan nagyon komoly károkat okozó árvíz sújtotta hazánkat, a legelső feljegyzés 1267-et említ, de 1878-ban a Szinva kiömlése egy éjszaka alatt 277 ember halálát követelte, és 2182 épület pusztult el, rá egy évvel a szegedi árvíz után az egész várost újjá kellett építeni, említhetnénk az 1838-as dunai árvizet, amikor több mint másfél száz ember lelte halálát, az 1926-os dunai árvizet, amely 110 napig fenyegette az érintett területen élőket, az 1956-os árvíz pedig kiterjedtsége miatt érdemel említést. A 20. században bár az árvízvédelem eszközeiben, technikai kivitelezésében, a humán erőforrás szerveztségében sokat fejlődött, de az 1970. áprilisi tiszai, a 2002. júniusi dunai, a 2013. júniusi dunai árvizek jelentős károkat és fenyegetést jelentettek. Rendkívüli volt a 2006. áprilisi helyzet, mert a Dunán és a Tiszán egy időben pusztított az árvíz [3].

Az ár- és belvíz idején a lakosságot számos potenciális veszély fenyegeti.

Az árhullám közvetlenül veszélyezteti az élet- és a vagyonbiztonságot. A francia Riviérán 2015. október 3-án 3 óra leforgása alatt hirtelen 180 mm eső hullott. Az áradás 19 ember halálát okozta. Figyelmeztető az, hogy egy nyugdíjasotthonból nem sikerült kimenteni 3 áldozatot.

Az árvizet követő földcsuszamlás vagy más természeti, illetve civilizációs katasztrófák szintén reálisan veszélyeztetik az élet- és vagyonbiztonságot; így például a 2013-as dunai árvíz miatti löszfalomlás Dunaszekcsőnél, vagy a 2011-es Fukushima Daiicsi atomerőműben keletkezett robbanás, amelyet előbb egy földrengés, majd azt követő cunami és árvíz idézett elő.

További veszély a mérgező anyagoknak az élővízbe jutása; például a víz magával sodor vagy „bemos” háztartási hulladékot, más veszélyes anyagokat.

Az árvíz idején a lakosság a ki-, illetve az árvíz levonulását követően a visszatelepítésekor pszichikai sokkot szenvedhet, amikor szembesül a keletkezett károkkal. Különösen a kimenekítés gyorsasága okoz sokkot, jár megrázó élménnyel.

A vagyontárgyak, állatok stb. keresése, tetemeinek összegyűjtése, kiásásuk az sártengerből, majd hiányuk feszült érzelmi állapotot idézhet elő, ez – bármennyire is érthető emberileg – sajnos sokszor a szakszerű mentési-kárelhárítási munkálatokat, a hatóság intézkedését hátráltatja. Fontos szerep jut ilyen esetben a pszichológiában jártas szakembereknek. Ezzel az élet- és vagyonbiztonság megóvása, ki- és visszatelepítés céljából alkalmazott szükséges és arányos kényszerintézkedés alkalmazása is a lakosok ellenállásába ütközhet. A lakosság menekülése vagy mentése során pedig életük, testi

épségük kerülhet veszélybe. Az árvíz idején, jellemzően sietősen menekülő lakosság hátrahagyott ingó és ingatlan vagyonának védtelenül maradása szintén kockázati tényező.

Mivel az ár- és belvízi helyzet rendkívüli veszélyeket rejt magában, továbbá a megelőzésére tett erőfeszítések védelme, a mentés, mint tervezett és sok esetben előre nem látható feladatok sorozatának biztosítása, a mentésben részt vevők felelőssége, a mentés akadályozásának tilalma, az önhibájukon kívül kiszolgáltatott helyzetbe került idegileg megviselt emberek, vagyontárgyaik védelme, helyzetüket becstelenül kihasználók büntetésének megkérdőjelezhetetlen indoka szükségszerűvé teszik a tilalmakat felállító szabálysértési és büntetőjogi rendelkezések megalkotását.

A törvénykönyvekben az idevonható tényállások összegyűjtése – a fentebb említett szempontok miatt – nem kevés nehézségbe ütközik (például többféle veszélyfogalmat használnak a törvényeink; veszélyhelyzet, katasztrófhelyzet, közveszély, ez büntetőjogi fogalom, amely felöleli az előbbieket, sőt annál is kiterjedtebb). Az árvízvédelemmel összefüggő szabálysértési és büntetőjogi szabályokat az árvízi védekezési feladatok és cselekmények időbelisége alapján megkíséreljük áttekinthetővé tenni.

Az árvizekkel mint elemi csapásokkal kapcsolatos legfontosabb szabályok áttekintését az Alaptörvény idevonható rendelkezésének felhívásával kezdjük. Ennek indoka az Alaptörvénynek a jogforrási hierarchiában elfoglalt primátusán túl az, hogy az Alaptörvény ad felhatalmazást a kormánynak elemi csapás esetén olyan prompt regulák, tilalmak és korlátozások előírására, amelyek megsértése szabálysértési vagy büntetőjogi felelősséget von maga után.

„A Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás [...], valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdet ki, és sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be.” [4]

A 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról (Kat.) a katasztrófa veszélyhelyzetet definiálja, ezek szerint: „olyan folyamat vagy állapot, amelynek következményeként okszerűen lehet számolni a katasztrófa bekövetkezésének valószínűségével, és amely ezáltal veszélyezteti az emberi egészséget, környezetet, az élet- és vagyonbiztonságot”. [5]

A kormány a rendeleti jogalkotással a veszélyhelyzet jellegére, annak elhárítására tekintettel meghatározott törvények alkalmazását felfüggesztheti, azon törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat.

Az idézett veszélyhelyzetet akár természeti, akár civilizációs katasztrófa is előidézhetheti. Ennek a jogban használatos fogalmát a katasztrófavédelemről szóló törvény az Értelmező rendelkezések 5. pontjában definiálja:

„Katasztrófa: a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeiket, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit, és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.” [5]

Az Alaptörvény felhatalmazása alapján a katasztrófavédelemről szóló törvény 49. §-a nevesít néhány tipikusnak tekinthető, gyakorlati intézkedést katasztrófa idejére:

- a közúti, vasúti, vízi és légi járművek forgalma a meghatározott időtartamra és területre korlátozásáról;
- a lakosság utcán vagy más nyilvános helyen való tartózkodása korlátozásának, kitelepítésének, kimenekítésének, terület kiürítésének elrendeléséről;
- közterületen rendezvény, nyilvános gyűlés megtartásának korlátozásáról vagy tiltásáról;

- az érintett területre vagy területről történő utazás korlátozásáról, kizárásáról;
 - a vasúti, közúti, vízi, légi szállítások biztosítása érdekében a javítókapacitások, valamint az állomások, kikötők, repülőterek, raktárak igénybevételéről vagy használatának korlátozásáról;
 - az érintett területen szeszes italok tárolásának, forgalmazásának, fogyasztásának korlátozásáról.
- [5]

A katasztrófavédelmi törvény idézett tilalmai egyfelől nem tekinthetők taxatívnak, másfelől nemcsak katasztrófa-helyzet, hanem veszélyhelyzet esetében is felhívhatók lehetnek. A mentés, kárelhárítás sajátosságainak megfelelően további tilalmak, korlátozások képezhetik a kormányrendelet tartalmát. Hangsúlyozni kell, hogy a majdan alkotott kormányrendeletekben meghatározottak be nem tartása, megsértése ugyanúgy – akár szabálysértésként, akár bűncselekményként – büntetendő cselekmény, mint az adott törvényben a tényállások megvalósulásaként meghatározott magatartások.

A jogállami szempontok érvényesüléséhez rendkívül fontos a kormányrendelet időbeli és területi hatálya. Ezt a garanciális követelményt semmilyen más körülmény (így például a biztosítási szempontok) ne „befolyásolja”.

Az árvízvédekezés – pusztán jogászai szempontból – sokrétű szabályokkal övezett tevékenység. E normák áttekinthetőségéhez az árvízi védekezés hosszú folyamatának fázisokra bontása nyújthat segítséget.

Az árvizekre történő folyamatos felkészülés, a prevenció időszakában tilalmazott tevékenységek

Az árvízvédelemre vonatkozóan a vízgazdálkodási törvény sokrétű feladatot fogalmaz meg: árvízvédekezés és árvízmentesítés területén a vízfolyások medrének biztosításától az árvízvédelmi létesítmények (akár folyóvizekhez, akár természetes vizekhez, akár állóvizekhez rendelt eszközök, védművek) karbantartásán, fejlesztésén, hordalékmentesítésén át a belvízvédelmi művek, eszközök karbantartásáig, fejlesztéséig [6]. Sajnos nem minden esetben jut elegendő pénz a védőgátrendszerek kiépítésére, telepítésére. Napjainkban jellemzően a Tisza egyes szakaszain vagy a Körösök mentén élők a különösen veszélyeztetettek. Kíváncos volna a keletkező „felesleges” víz felfogásának, tárolásának, későbbi hasznosításának a megoldása, aminek a kérdése azonban nem tartozik jelen tanulmány tárgyához.

Az árvízvédelem kapcsán jellemzően a vízgazdálkodási törvényben megfogalmazott rendelkezések megsértése, a kiépített védművek megrongálása szabálysértési [7] vagy büntetőjogi [8] felelősséget von maga után már a prevenció időszakában.

Az ár- és belvízvédelmi szabálysértés

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről (Sztv.) 246. § (1) Aki

- a) az ár- vagy belvízvédelmi biztonságot, az árvízvédelmi vagy belvízvédelmi védőmű megővását, vagy a vízfolyások és természetes tavak medrének épségét biztosító szabályokat vagy hatósági előírásokat megszegi,
- b) az ár- vagy belvízvédelmi védműveket, eszközöket rongálja,
- c) a vizek medrébe olyan tárgyat vagy anyagot juttat, építményt helyez el, vagy ott olyan tevékenységet folytat, amely a víz lefolyását akadályozza vagy megváltoztatja,

- d) a part mentén fekvő ingatlanának művelésével, az azon levő létesítmények kezelésével vagy fenntartásával a vizek természetes folyását, a meder és a part, valamint a parti és part menti létesítmények állapotát és üzemelését veszélyezteti, vagy ezek fenntartási munkáinak végzését akadályozza,
- e) az árvízvédelmi töltést vagy a vízkárelhárítási célú tározó töltését jogszabálytól eltérő módon veszi igénybe, járművel engedély nélkül közlekedik, a töltés menti sávot, a nagyvízi meder területét vagy a parti sávot a jogszabálytól eltérő módon használja, továbbá a vízjárta és a fakadó vizek által veszélyeztetett területre vonatkozó rendelkezéseket megszegi, szabálysértést követ el.

Néhány supplementum a törvényi szabályokhoz:

- a Kat.;
- a 83/2014. (III. 14.) Kormányrendelet a nagyvízi meder, a parti sáv, a vízjárta és a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról, hasznosításáról, valamint a folyók esetében a nagyvízi mederkezelési terv készítésének rendjére és tartalmára vonatkozó szabályokról (például a parti sávok vagy a folyók nagyvízi medrének használatára és hasznosítására szóló szabályokat tartalmaz);
- a 30/2008. (XII. 31.) KvVM rendelet a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó műszaki szabályokról és más jogszabályok (így például a vízkészlet-gazdálkodásról, árvízi létesítmények létrehozásáról író elő normákat).

Védművek: a vízfolyás mentén épített védművek és magaspartok összessége, így a töltések, szükség-tározók, körtöltések, lokalizáló töltések, nyárigát, nyúlógát, jászolgát, gátórházak és más építmények, akár ideiglenes jelleggel is stb.).

További felelősségi alakzatok a rongálások esetében:

- egyéb rongálási cselekmények 50 000 Ft kárértékkel bezárólag (Sztv. 177. §);
- a rongálás bűncselekmény 50 001 Ft kárértéktől (2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről [Btk.] 371. §);
- ár-, illetve belvíz idején a védművek megrongálása vagy megsemmisítése közveszélyokozás bűncselekményének minősül (Btk. 322. §).

Szintén szabálysértés az, ha valaki valótlan bejelentést tesz hatóságnál vagy közfeladatot ellátó személynél nem létező ár- és belvízről.

Valótlan bejelentés szabálysértése

Sztv. 175. § (1) Aki a hatóságnál vagy közfeladatot ellátó szervnél vészhelyzetről [...] valótlan bejelentést tesz [...]

(2) Szabálysértés az is, ha a hamis bejelentés alapján a hatóság vagy a közfeladatot ellátó szerv szükségtelenül a bejelentésben megjelölt helyszínre vonul vagy egyéb intézkedésre kényszerül.

Témánk szempontjából idevonható közfeladatot ellátó személyek, szervek a Btk. 459. §-ban írt Értelmező rendelkezések 12. pontjában meghatározottak szerint:

- a polgári védelem szervei, személyei [b) pont],
- a polgárőrség szervei, személyei [c) pont],

- az állami vagy mentésre feljogosított mentőszolgálat [g) pont],
- az önkormányzati és a létesítményi tűzoltóság, valamint az önkéntes tűzoltó egyesület tagja a tűzoltási és műszaki mentési feladatainak ellátása során [h) pont],
- a halór a halászatról és a horgászatról szóló törvényben meghatározott tevékenysége körében [m) pont].

Amennyiben az árvíz bekövetkeztéről történő valótlan állítás a köznyugalmat megzavarja, akkor cselekménye *közveszéllyel fenyegetés* bűncselekményének minősül.

Btk. 338. § (1) Aki a köznyugalom megzavarására alkalmas olyan valótlan tényt állít, híresztel, vagy azt a látszatot kelti, hogy közveszéllyel járó esemény bekövetkezése fenyeget [...]

(2) [...] a köznyugalmat súlyosan megzavarta.

Közveszélyokozás előkészülete

Nagyobb a társadalomra veszélyessége a *közveszélyokozás bűncselekménye előkészületének*. A szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény 246. § (1) bekezdés b) pontjával összevetve, a közveszélyokozás előkészülete megállapítható, ha az elkövető árvíz in concreto közeledtével (adottak a napi, vagy akár a heti előrejelzések a vízgyűjtő területekről, vagy már a folyó felső szakaszán történő áradásokról), és ennek tudatában rongálja meg, vágja át a védművet, vagy teszi azt alkalmatlanná funkciójára. E két feltételnek konjunktíve kell fennállnia. A verbális előkészületi cselekmények értelemszerűen ugyanezen feltételek alapján állapíthatók meg.

Árvíz, árvízi mentés idején elkövethető büntetendő cselekményekről

Amennyiben az elkövető az árvízet maga idézi elő, akkor a közveszélyokozás bűncselekményét követi el.

Btk. 322. § (1) Aki [...] közveszélyt idéz elő, vagy a közveszély elhárítását, illetve következményeinek enyhítését akadályozza, büntetett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) csoportosan,

b) különösen nagy vagy ezt meghaladó kárt okozva vagy

c) bűnszövetségben

követik el.

(3) [...] ha a bűncselekmény halált okoz [...].

(5) Aki a közveszély okozását gondatlanságból követi el, vétség [...] különösen nagy vagy ezt meghaladó kár esetén [...] halál okozása esetén.

(6) Korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki a közveszélyt, mielőtt abból káros következmény származott volna, önként megszünteti.

Az árvíz mint a bűncselekmény (egyik) eredménye bármilyen magatartással, módon előidézhető. Az elkövetés idején jellemzően a vízszint megemelkedik, de a középvízi mederből még nem lépett ki, mert védmű gátolja. Az elkövető ebben az esetben tanúsít olyan magatartást, például átvágja a védőgátat, töltést és más védműtárgyat, amelynek eredménye az, hogy a folyó kilép a középvízi mederből, és ezzel meghatározatlan számú személy és dolog sérelmének a lehetőségét rejti magában [9 p345].

Ugyanakkor, ha az árvíz közveszélyként értékelhető, akkor a helyszínen történő *rémhírterjesztés* büntetni rendelt.

Btk. 337. § Aki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy hírsztel, amely a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére [...].

A valótlanlás vonatkozhat akár további árhullámok érkezésére, árvízzel összefüggésben más természeti vagy civilizációs katasztrófák bekövetkeztére, vagy akár a segítségnyújtás, a mentés, kárelhárítás késlekedésére, elmaradására, a mentéshez használt eszközök, ellátás késlekedésére, fertőzések, betegség, sugárzások jelenlétére.

A bűncselekmény megvalósulásának feltétele az, hogy az ott tartózkodók nagyobb csoportjában a valótlanlás zavart, nyugtalanságot keltsen, konjunktív feltétel tehát.

Az árvízi mentés során büntetni rendelt a közveszély elhárításának, illetve következményei enyhítésének akadályozása is. Ez a *közveszély okozása* bűncselekmény második fordulata.

322. § (1) Aki [...] a közveszély elhárítását, illetve következményeinek enyhítését akadályozza [...].

Az első fordulat körébe bármilyen magatartás tartozhat, például az elkövető a polgári védelemre rendelt eszközöket, járműveket nem bocsátja rendelkezésre, az árvíz elhárításában dolgozók munkájához szükséges eszközök eljuttatását akadályozza, a helyszín megközelítését megnehezíti például akadályokkal, megtévesztő jelzéssel, a mentéshez, a kárelhárításhoz használt eszközök megrongálásával. Második fordulatában a következmények enyhítésének akadályozása szerepel, amely megvalósulhat akkor, ha például a segítségre szoruló lakosok ellátását, a kármentésben részt vevő személyeket, járműveiket akadályozza, azokat késlelteti, továbbá bármely olyan magatartás, amely az árvíz mint közveszély következményeinek enyhítését gátolja. Az elkövető nem lehet polgári védelmi szolgálatra rendelt személy.

A katasztrófavédelmi törvény vagy annak felhatalmazása alapján más jogszabályok, hatósági (például polgármesteri) határozatok gazdasági, anyagi szolgáltatásra kötelezhetnek állampolgárokat. Ez lehet akár ideiglenes, akár folyamatos polgári védelmi kötelezettség. E felelősségteljes tevékenység tipikusan a lakosság életének és anyagi javainak megóvása érdekében ellátandó feladatokra, azok előkészítésére vonatkozik, külön kiemelnénk a szállítási, ellátási feladatokat. A *polgári védelmi kötelezettség megsértése* szabálysértési felelősséget vonhat maga után:

Sztv. 215/C. § Az a gazdasági, anyagi szolgáltatásra kötelezett személy, aki a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló törvényben meghatározott gazdasági, anyagi szolgáltatási kötelezettségének nem, vagy nem a jogszabályban vagy végrehajtható határozatban megjelölt határidőben tesz eleget, szabálysértést követ el.

Ha a polgári védelmi szolgálatra beosztott a szolgálati kötelezettségnek nem tesz eleget, akkor már *polgári védelmi kötelezettség megszegése* bűncselekményért felel.

Btk. 429. § (1) Aki a polgári védelmi szolgálatát nem látja el [...]

(2) [...] ha a bűncselekmény súlyos veszélyt idéz elő.

(3) Aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el, [...].

Btk. 433. § (2) A polgári védelmi kötelezettség megszegése [...] szükségállapotban és veszélyhelyzetben, a szolgáltatási kötelezettség megszegése veszélyhelyzetben is elkövethető.

Az árvíz helyszínén, akár a mentésre szorultak, akár az árvíz elhárítását, mentést végzők körében adódhatnak sérülések. Ebben az esetben mindenkit segítségnyújtási kötelezettség terhel, aminek nem teljesítése a *segítségnyújtás elmulasztása* bűncselekménynek minősülhet.

Btk. 166. § (1) Aki nem nyújt tőle elvárható segítséget sérült vagy olyan személynek, akinek az élete vagy testi épsége közvetlen veszélyben van [...]

(2) [...] ha a sértett meghal, és életét a segítségnyújtás megmenthette volna.

(3) [...] ha a veszélyhelyzetet az elkövető idézte elő, vagy ha a segítségnyújtásra egyébként is köteles [...].

Az árvízi mentés egyik törvényen alapuló és szükségszerű, emberileg sokszor sajnálatos epizódja a lakosok kitelepítése. A házak üresen, a vagyontárgyak védtelenek maradnak, ennek kihasználása a vagyon elleni bűncselekmények társadalomra veszélyességét megnöveli. A törvényhozó a *lopás* (Btk. 370. §), *sikkasztás* (Btk. 372. §), *csalás* (Btk. 373. §) bűncselekmények minősített eseteiben fogalmazta meg az árvíz helyszínén történő elkövetést.

Az árvizekről szóló hírek az állampolgárok segítőkészségét, adakozókedvét (általában) ösztönzik. Karitatív és más szervezetek adományokat gyűjtenek. Ugyanakkor mások megtevéssző magatartásukkal ezt kihasználhatják. Ez *csalás* bűncselekményének minősül. Viszont nem kötődik az árvíz helyszínéhez.

Az árvizek idején fertőzésveszély is reális. Az egészségügyi személyzet felelősségét érinti a védőoltásra, fertőző betegségekre, fertőző betegekre, rágcsőirtásra stb. vonatkozó szabályok [10]. Ezek megsértése esetén *fertőző betegség elleni védekezés elmulasztása* (Sztv. 239. §) szabálysértésért felelnek.

Zárszóként, a jogalkotó irányába, *de lege ferenda* jelezzük, hogy értékhatártól függetlenül a hidrometeorológiai, ár- és belvízi monitoringszervezetek, berendezések megrongálását, megsemmisítését bűncselekménynek javasolnánk, eme eszközök funkciójának fontossága miatt. Másfelől a jogalkalmazók felelőssége a hivatásos, valamint az önkéntes állomány megismertetése a jogszabályokkal, továbbá az árvízzel érintett területen lehetőleg minél teljesebb körű jogi tájékoztatást nyújtani, segíteni a lakosoknak, önkénteseknek, természetesen nemcsak szabálysértési és büntetőjogi ügyekben.

Használt irodalom

1. World Migration Report 2011 [Internet]. 2011 [letöltve 2019. június 30.]. Elérhető: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr2011_english.pdf
2. Harangi T. Vulkánkitörések klímaváltoztató hatása. Magyar Tudomány. 2017. június; (178)6:664–672.
3. Bertus-Barcza P. Magyarország legnagyobb árvizei. National Geographic [Internet]. 2013. június 11. [letöltve 2019. szeptember 30.]. Elérhető: www.ng.hu/Fold/2013/06/magyarorszag_legnagyobb_arveiz
4. Magyarország Alaptörvénye
5. 2011. évi CXXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról
6. 1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról
7. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről (Sztv.)
8. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)
9. Tóth M, Nagy Z, szerkesztők. Magyar Büntetőjog. Különös rész. Budapest: Osiris; 2014. 612 p.
10. 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről